

Bilaga 1 Bakgrunds-PM Demokrati och inflytande

Bakgrund

Demokratins utmaningar

Vi lever i ett demokratiskt samhälle. Sverige har ett av världens högsta valdeltaganden och en stor del av befolkningen har ett starkt förtroende för landets demokratiska institutioner. I olika undersökningar framkommer det också tydligt att en stor majoritet av invånarna stödjer demokratiska värden som yttrandefrihet, fria val och rätten att kunna protestera mot orättvisor.

Samtidigt står vårt demokratiska samhälle inför en rad utmaningar:

- Andelen medborgare som är medlem i något politiskt parti har mer än halverats sedan i början på 80-talet. I dag är endast 3 % av Sveriges befolkning medlem i något parti, vilket är en minskning med 60 % på 20 år. Partiernas kontaktytor med medborgarna har alltså minskat radikalt.
- Förtroendemannauppdraget har blivit allt svårare och mer professionaliserat. Kommuner och landsting omfattar allt större och komplexare verksamheter som kräver kunniga och insatta förtroendevalda. De förtroendevalda blir färre och ska klara en större kontaktyta mot sina medborgare. På femtiotalet gick det fem medborgare per förtroendevald. I dag finns det 43 654 förtroendevalda på en befolkning som 2007 var 9 182 977 personer vilket innebär ett snitt på 210 medborgare per förtroendevald.
- Undersökningar visar att ungdomar värderar de demokratiska grundvärderingarna högt, samtidigt tycker mer än 25 % av ungdomarna att ett auktoritärt, icke demokratiskt styre, är bra eller mycket bra. Knappt 25 % tycker att det inte är så viktigt att leva i en demokrati och en nästa lika stor andel är bredd att sälja sin röst för en mindre summa pengar.¹

Samtidigt som den representativa demokratin utmanas, är intresset bland invånarna för samhällsfrågor stort. Undersökningar visar att Sveriges invånare i allmänhet är intresserade av att diskutera politik och samhällsfrågor. En stor majoritet vill engagera sig i det som berör dem och påverka beslut som får konsekvenser för den egna vardagen. Men till skillnad från tidigare, söker man nya sätt att påverka, utanför partipolitiken. Man vill i högre utsträckning påverka på sina egna villkor. Medborgarna vill på ett helt annat sätt än tidigare delta i dialoger och debatter utan att vara anslutna till något parti och därför behöver nya former för det utvecklas.²

Medborgarnas möjlighet till inflytande och delaktighet i det lokala samhällets utveckling har blivit en allt viktigare fråga för kommuner, landsting och regioner – dels för att skapa tillit till det demokratiska systemet och dels för att utveckla ett hållbart samhälle.

Nationellt tillsatt demokratiberedning

Regeringen tillsatte 2014 en demokratiutredning med två övergripande syften:

¹ World Wide Survey, 2011

² SKL: 11 tankar om medborgardialog i styrning

- öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin
- stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen

Den 15 december 2015 presenterade utredningen sitt resultat. Utredningen slår fast att även om allt färre väljer att ta på sig ett förtroendeuppdrag eller att bli medlem i ett politiskt parti är engagemanget stort för olika samhällsfrågor. Eftersom framförallt unga inte ser partipolitiken som en lockande påverkansmetod föreslår utredningen åtgärder för att öka de utomparlamentariska möjligheterna för påverkan. En sådan åtgärd är att införa en försöksverksamhet i de kommuner som vill med sänkt rösträttsålder till 16 år. Utredningen skriver också att kommuner och landsting måste försäkra sig om att ungas åsikter kommer till uttryck i beslutsprocesser och att kunskap om den lokala demokratin ska föras in i det nationella skolutvecklingsprogrammet.

Det återstår att se vad som blir verklighet av utredningens förslag, men utredningen visar vikten av aktivt arbeta med att utveckla demokratin och de olika påverkansmöjligheter som finns och göra dem attraktiva för alla i samhället.

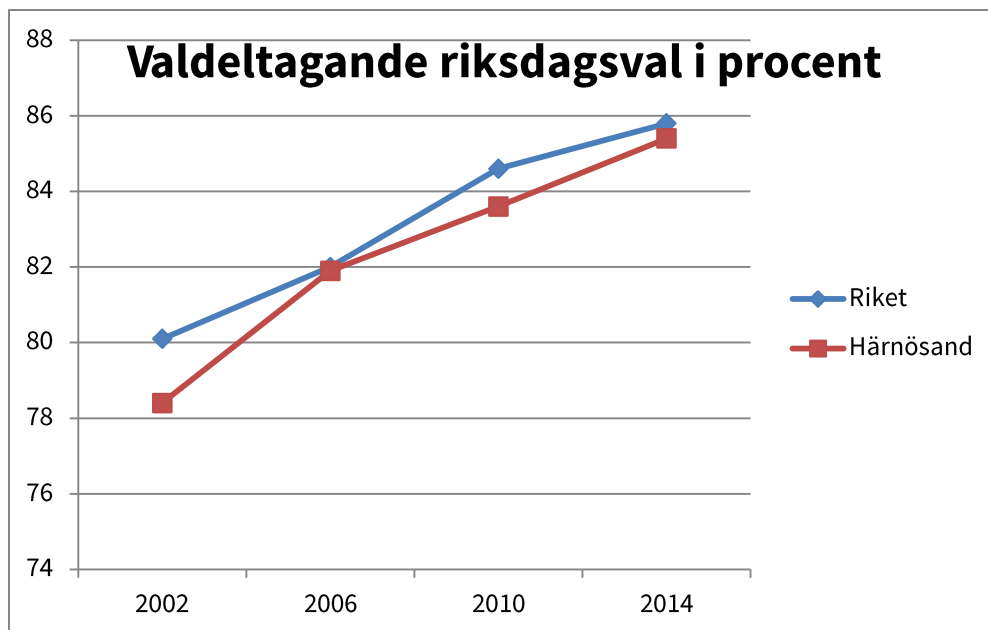
Barnkonventionen blir lag

Från 2018 blir FN:s barnkonvention lag i Sverige. Det innebär att Härnösands kommun ska ta hänsyn till detta i sina olika verksamheter. Ungdomars och barns rätt att uttrycka sin vilja uttrycks i konventionens § 12: ”Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad” och § 13: ”Varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter.”

Dessa faktorer utgör bakgrunden till behov av att utveckla medborgardialogen. Vi ser utmaningar i utvecklingen av den lokala demokratin och vi har invånare som vill vara med att diskutera och delta i samhällsutvecklingen, på sina villkor.

Demokratin i Härnösands kommun – några mätningar

En av demokratins grundpelare är fria val. Valdeltagandet i Sverige är internationellt sett högt. Härnösands valdeltagande är något lägre än riket som helhet, men visar, liksom valdeltagandet i riket, en stigande linje. Ett högt valdeltagande ger uttryck för att befolkningen litar på det demokratiska systemet. Även om deltagandet i kommunen är högt, är det viktigt att säkerställa, och helst öka valdeltagandet.

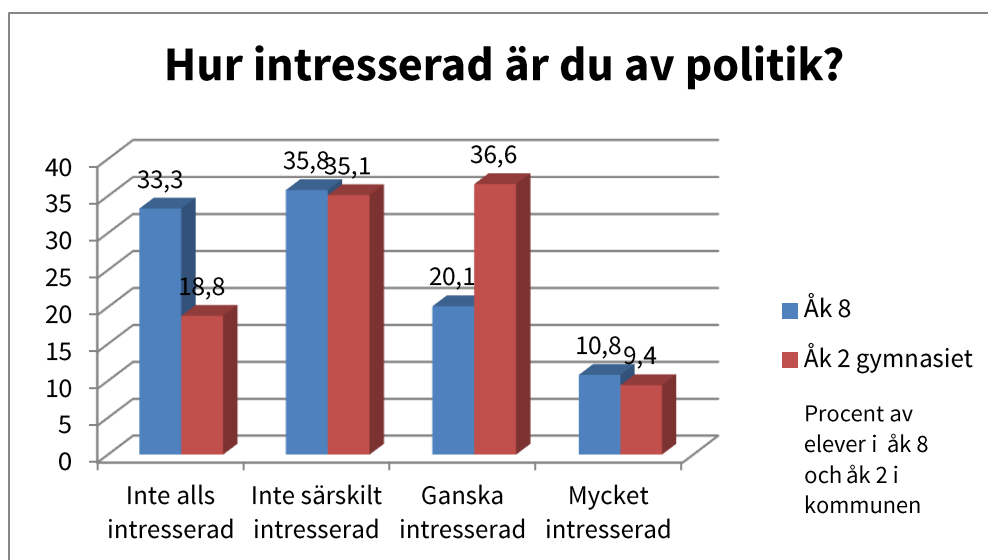

	2002	2006	2010	2014
Riket	80,1%	82%	84,6%	85,8%
Härnösand	78,4%	81,9%	83,6%	85,4%

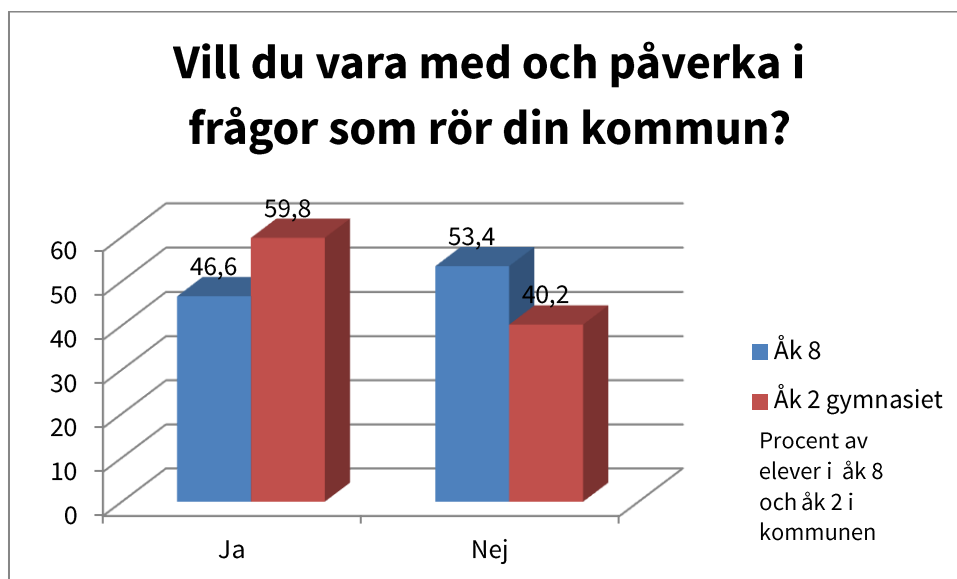
Det finns ett antal undersökningar som mäter hur invånare ser på sina möjligheter att påverka samhället. Härnösands kommun har de senaste åren deltagit i Statistiska Centralbyråns medborgarundersökning, där de deltagande invånarna får möjligheten att bedöma sina möjligheter att påverka kommunens verksamheter och vara delaktiga i kommunala beslut. Svaren fördelas i en indexskala mellan 0-100. Under hösten 2015 gick värdet ner för NII – Nöjd Inflytande Index. Mätningen 2016 visade en liten höjning för samma frågor, även om det fortfarande inte har nått upp till tidigare års värden. Just NII är ett område i medborgarundersökningen som även i andra kommuner uppvisar den lägsta uppskattningen. Faktorn ”påverkan” är genomgående den lägsta och anger att det finns utmaningar när det gäller att skapa bättre förutsättningar för den lokala demokratin.

Faktor	Betygsindex 2016	Betygsindex 2015	Betygsindex 2014	Betygsindex 2013	Betygsindex 2012	Betygsindex 2011
NII, helheten	38	37	43	42	41	40
Information	52	51	56	55	52	51
Kontakt	48	50	55	54	50	52
Förtroende	43	43	49	47	44	45
Påverkan	39	37	43	41	41	41

I ungdomsenkäten LUPP (lokal uppföljning av ungdomspolitiken), får ungdomar i årskurs 8 på högskolan och årskurs 2 på gymnasiet ge sin syn på bland annat politik och samhällsfrågor. I 2015 års enkät kan man bland annat se att av eleverna i årskurs 8, uppger ca 31 % att de är ganska eller mycket intresserade av politik. Av gymnasieeleverna uppger 45 % de är ganska eller mycket intresserade av politik.

(källa: LUPP 2015)

(källa: LUPP 2015)

47 % av de deltagande i årskurs 8 vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen. Hela 60 % i gymnasiets åk 2 vill vara med och påverka i kommunen, men många vet inte hur man gör.

Samtidigt som det finns ett stort intresse för samhällsfrågor och politik bland unga, är det alltså många som inte vet vilka möjligheter det finns att påverka.

Demokratiberedning / Val- och demokratinämnd

I Härnösands kommun är det kommunstyrelsen som har huvudansvaret för att utveckla kommunens demokratiarbete. Varje nämnd har sedan att inom sitt verksamhetsområde arbeta med demokrati och medborgardialog på de sätt som är lämpliga.

För att understryka vikten av demokratiarbetet finns det möjlighet att skapa ett specifikt politiskt organ som får ett särskilt uppdrag att utveckla demokratiarbetet och invånardialogen.

Ett sådant politiskt organ skulle ges uppdraget att ha ett övergripande ansvar för demokratiarbetet i kommunen. Frågan hålls på detta sätt ständigt aktuell och ges tyngd och påverkansmöjligheter som annars saknas.

De två alternativ som diskuterats är antingen en permanent fullmäktigeberedning, eller att skapa en val- och demokratinämnd genom att utöka valnämndens uppdrag och ansvarsområde.

Val- och demokratinämnd: en nämnd är mer permanent än en beredning, och kräver en större omställning att såväl inrätta som att ta bort. En val- och demokratinämnd är inte överställd övriga nämnder eller styrelse, och kan därmed inte ge uppdrag till nämnderna. Fullmäktige kan dock delegera beslutanderätten i vissa frågor till nämnden, som ligger inom nämndens verksamhetsområde. En nämnd har rätt att väcka ärenden i fullmäktige.

Fullmäktigeberedning: en beredning ligger under fullmäktige, och har därmed en annorlunda ställning än en nämnd. Den är en del av fullmäktige, och det innebär att ingenting kan lämnas på delegation till den. Den kan bereda ärenden åt fullmäktige, som sedan beslutas av fullmäktige. Om fullmäktige beslutar det kan en beredning även ges rätt att väcka ärenden i fullmäktige.

Kopplingar till övriga mål i kommunen

Kopplingar till andra mål

Programmet för demokrati och inflytande utgår från kommunens övergripande mål:

Mål 1 - Attraktivt boende i unik livsmiljö

Härnösand är en öppen och välkomnande kommun som ger utrymme för nya människor och nya initiativ. En plats där man lätt kan möta andra och vara delaktiga i samhällsutvecklingen. Härnösand är känt för sina attraktiva boendemiljöer, en levande landsbygd och närheten till Höga Kusten. Invånare har god hälsa och känner sig trygga. Ett pulserande kulturliv och mångfald av fritidsaktiviteter skapar möten över gränsen.

Mål 5 - Jämställd och solidarisk välfärd av hög kvalitet

Härnösands kommun erbjuder välfärdstjänster av hög kvalitet där behoven styr och insatserna ges på lika villkor oavsett kön, sexuell läggning eller bakgrund. Resurser prioriteras så att alla rätt till utveckling och ett värdigt liv tillgodoses. Kommunens arbete präglas av lyhördhet och respekt för den enskilde. Barnens bästa är i centrum för alla beslut.

Mål 6 - God service med gott bemötande

Gott värdskap, hög tillgänglighet och professionalitet är värden som genomsyrar Härnösands kommun. Kommunens medarbetare och politiker bemöter alltid människor med vänlighet, tydlighet och effektivitet. Genom samverkan respekt och lyssnade byggs det goda samhället.

Programmet har även kopplingar till folkhälsplanens målområden delaktighet och inflytande:

Ge möjlighet åt barn och unga att få inflytande och kunskap över samhällets utformning.

Skapa nya och vidareutveckla befintliga former för medborgardialog, så att fler människor, oavsett ålder, kön eller etnicitet lockas att delta i den demokratiska processen.

Målen för kommunens tillgänglighetspolicy har också tydliga kopplingar till programmet:

Härnösand ska vara en kommun där människor känner sig delaktiga och betydelsefulla.

Härnösand ska vara en kommun där medborgare, brukare, kunder och gäster bemöts med vänlighet, tydlighet och effektivitet.

Härnösand ska vara en kommun där det ska vara lätt att ta del av de gemensamma resurserna och komma i kontakt med kommunens tjänstemän och politiker

Slutligen har programmet även kopplingar till kommunens tillväxtstrategi genom delstrategi 1 Gemensam kraft och delstrategi 5 Hållbarhet genomsyrar allt.